

Klimat- och
näringslivsdepartementet

Handläggare: Jonathan Lindgren

En kapacitetsmekanism för elmarknaden (KN2024/00779)

Villaägarnas Riksförbund har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerad utredning och har anledning att anföra följande.

- Villaägarna anser att inrättandet av en strategisk reserv är det rimliga alternativet även efter mars 2025 då den nuvarande avvecklas.
- Villaägarna anser också att ett totalförsvarsperspektiv bör vägas in i analysen av Svenska kraftnäts förslag om en marknadsomfattande kapacitetsmekanism.
- Villaägarna anser att intermittent kraftproduktion bör ersätta planerbar kraftproduktion för deras balansfunktion.
- Villaägarna ser ett framtida scenario där villaägare upprättar hel eller partiell ö-drift ensamma eller i energigemenskaper.

Bakgrund

Promemorian En kapacitetsmekanism för elmarknaden slår fast behovet en kapacitetsmekanism för elmarknaden som kan fortsätta även den 15 mars 2025 då nuvarande effektreserv måste upphöra. Kapacitetsmekanismens funktion är att upprätthålla tillräcklig och tillförlitlig produktion under tider då efterfrågan överstiger tillgången så pass att brist uppkommer.

Trenden idag är att behovet av en kapacitetsmekanism ökar kraftigt. I synnerhet i Södra Sverige där försörjningstryggheten är svagare som följd av nedstängd planerbar kraftproduktion, ökad andel intermittent kraftproduktion och följaktig import av el.

Tidigare utredning

Som bakgrund till promemorian föreligger utredningen Framtidens kapacitetsmekanism för att säkerställa resurstillräckligheten på elmarknaden (KN2023/02811) av Svenska kraftnät. I

Villaägarnas Riksförbund
Postadress: Box 7118, 192 07 Sollentuna
Besöksadress: Rotebergsvägen 3
Telefon: 010-750 01 00
Org.nr: 802003-7118
Plusgiro: 46 94 00-6
Bankgiro: 227-7200
info@villaagarna.se
villaagarna.se

utredningen föreslog Svenska kraftnät att på sikt införa en marknadsomfattande kapacitetsmekanism med tillförlitlighetsoptioner, men att det under en tid av 5-8 år innan detta kan införas behöver finnas en effektreserv som en övergångslösning.

Att på sikt införa en marknadsomfattande kapacitetsmekanism har länge varit en avlägsen målsättning som man ända sedan dagens effektreserv togs i bruk envisionserat som något marknadsmekanismer skulle framföda. När Svenska Kraftnät föreslog detta så skarpt blev kritiken omfattande. Svårigheten att gå från en tillförlitlig effektreserv till många små ansågs kräva långtgående byråkratisering med stora svårigheter att tillförlitligt kunna säkra elproduktion för när den behövs.

Promemorians förslag för kapacitetsmekanism

Promemorian föreslår en fortsatt kapacitetsmekanism även efter den 15 mars 2025 som åtminstone under en övergångstid består av en strategisk reserv, motsvarande den nuvarande svenska effektreserven. Till skillnad från Svenska Kraftnäts tydliga tidsplan för när en marknadsomfattande kapacitetsmekanism ska kunna införas, tar inte promemorian ställning till hur kapacitetsmekanismen ska se ut på längre sikt. Endast att nuvarande lösning med strategisk reserv är att föredra för flera år framöver. I avvägningen mellan en central effektreserv landet haft under flera år, eller om en mångfald av aktörer ska kunna leverera kraft under en kapacitetsmarknad landar utredningen att det är bäst att behålla tidigare ordning under en ny strategisk reserv. I samband med att oljekraftverket i Karlshamn avvecklas behöver en annan anläggning stå som strategisk reserv, i detta framträder kraftvärmeverket Öresundsverket som den främsta kandidaten. Öresundsverket har också beviljats medel för att kunna återgå i funktion till 2025 efter att ha stått stilla sen 2016.

I ljuset av den säkerhetsaspekt Sverige kommit till insikt om väldigt nyligen framväckt av kriget i Ukraina, framstår en singulär effektreserv som ett stort risktagande som gör Sverige sårbart. Argumentet för den enda effektreserven är att det ger kontroll, enkelhet och undviker överkapacitet i styrandet av kapaciteten, något som dock gör Sverige skört om denna reserv slås ut. För utvecklingen av den svenska elmarknaden där en särskild utredare enligt dir 2024:12 fått uppdraget att analysera Svenska kraftnäts förslag om en marknadsomfattande kapacitetsmekanism, anser Villaägarnas Riksförbund att värdet av en decentraliserad kapacitetsmekanism ur ett totalförsvarsperspektiv även bör vägas in.

Finansieringen av kapacitetsmekanismen

För närvarande finansieras effektreserven genom en avgift som tas ut av de balansansvariga. Balansansvarig är den som har affärsmässigt och planeringsmässigt ansvar för balans mellan tillförsel och uttag av el i kraftsystemet utifrån den kundstock man besitter. I förslaget är det fortsatt den balansansvarige som betalar en avgift för att de ska finnas en kapacitetsmekanism. Avgiftens storlek baseras på den mängd el som den balansansvarige hanterar.

Utredningen konstaterar utifrån Svenska kraftnäts rapport Framtidens kapacitetsmekanism att den fastställda tillförlitlighetsnormen i effektbalans blivit allt svårare att upprätthålla, i synnerhet för elområde 4. En stark trend över tid är att marginalerna minskar och att Sveriges importberoende av el ökar. Skälen till detta torde gå att finna i ett beroende av intermittenta kraftkällor där en stor andel baskraft i form av kärnkraft lagts ner i Tyskland såväl som Sverige.

Bland de finansieringsalternativ som figurerat florerar tankar på att några av elmarknadens aktörer ska kompensera den planerbara produktionen för att de i sin intermittenta roll inte kan leverera kraft på ett stadigvarande sätt. I den mån det går att upprätta på ett balanserat sätt finns anledning att stödja det.

Villaägare går sin egen väg

I den mån villaägare riskerar drabbas av svagheter i en centraliserad effektreserv och ser sina elräkningar gå upp, går det att förutse en framtid där villaägare i ökad grad gör sig oberoende av elnätet. Installation av egna solpaneler och batterier med allt bättre kapacitet frammanar en framtid där villaägare förmår ö-drift själva eller i energigemenskaper och huvudsakligen har en netto-relation till övriga elnätet. Ett ökat innehav av eldrivna fordon gör också att kalkylen för denna självständiga elproduktion förstärks. Om detta är ett framtidsscenario finns ändå idag ett behov av en reliabel effektreserv av det slag som promemorian nu föreslår.

Villaägarnas Riksförbund

Helena Thybell
Förbundsdirektör